

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Тези доповідей

**міжнародної науково-практичної
конференції
“Економічний розвиток і спадщина
Семена Кузнеця”**

30 – 31 травня 2019 р.

Харків 2019

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Динамічний розвиток світової економіки, який супроводжується посиленням політичного та економічного протистояння між країнами за світові ринкові позиції, обумовлює необхідність акцентування уваги на дослідженні окремих питань стосовно ролі держави у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності національних суб'єктів господарювання. Для України це питання є особливо актуальним в контексті її євроінтеграційних пріоритетів соціально-економічного розвитку. Сучасний національний експортний комплекс знаходиться, на думку авторів, на стадії суттєвої трансформації як в економічному, так і в правовому аспектах.

Розвиток української економіки у її гео економічному напрямку, помножений на допущені у 1990-х рр. помилки і прорахунки у внутрішній економічній політиці, призвели до структурної деформації економіки України і до закріплення її сировинної та низькотехнологічної спеціалізації в міжнародному поділі праці. Реструктуризація економіки України саме за таким сценарієм стимулювалась й іноземними інвесторами, які вважали за краще вкладати гроші насамперед у експортоорієнтовані сировинні та екологічно брудні виробництва, а також рекомендаціями міжнародних радників і організацій, які пов'язали економічне зростання України головним чином з розвитком її експортного потенціалу, тобто вище зазначених галузей.

Закріпленню експортної орієнтації цих галузей і їх "розбуханню" у певній мірі сприяла і політика пригнічення легальних заощаджень і накопичень, при якій залучення капіталу із-за кордону ставало, по суті, єдиною умовою і чинником розвитку експортного сектору. Однак значна частка іноземних інвестицій, як відомо, носить зв'язаний характер, тобто передбачає у наступному імпорту обладнання та тягне за собою для інших галузей і, перш за все, машинобудування, втрати та в результаті підсилює дистанціювання "валютних" галузей економіки від галузей, які працюють головним чином на внутрішній ринок.

Саме вирішення цих проблем і вимагає активізації регулюючої функції держави шляхом, по-перше, коригування процесу зовнішньої лібералізації в бік виваженого поєднання механізмів відкритості економіки і зваженого протекціонізму; по-друге, шляхом переорієнтації економічних функцій держави в бік більш активної участі у

боротьбі її підприємств за світогосподарські позиції.

На сьогодні експортний комплекс України має чітко визначену сільськогосподарську спрямованість, що може створити додаткові позитивні ефекти у короткостроковій перспективі, але не сприятиме нарощуванню економічного потенціалу країни.

У зв'язку з цим необхідно переосмислення концепції розвитку експорту країни на основі існуючих та потенційних міжнародних конкурентних переваг. У даному контексті нагальним питанням є формування ефективного механізму державної фінансової підтримки вітчизняного експорту.

Безперечно, за останні роки, українським урядом створено потужну основу для розвитку експорту – прийнято Експортну стратегію України ("дорожню карту" стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки [2] та Закон України "Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту" № 1792-VIII від 20 грудня 2016 р. [3]. Цими документами задекларовано створення Експортно-кредитного агентства (ЕКА) як основного органу з державної фінансової підтримки експорту.

Як основні напрями державної підтримки експортної діяльності в Україні визначено такі:

впровадження програм кредитної підтримки українських експортерів з державного бюджету через уповноважені банки;

здійснення ЕКА операцій із страхування експортних кредитів, прямих інвестицій з України та зовнішньоекономічних договорів (контрактів) від комерційних та некомерційних ризиків, перестрахування та надання гарантій;

часткова компенсація відсоткової ставки за експортними кредитами, яка надається залежно від різниці кредитних ставок у країні експортера та країні покупця;

надання ЕКА кредитів з державного бюджету для виплати страхових відшкодувань за договорами страхування експортних кредитів, інвестицій та зовнішньоекономічними договорами (контрактами) від комерційних та некомерційних ризиків;

надання державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань ЕКА [3].

Слід зазначити, що практика діяльності таких агентств є достатньо ефективною у понад 70

країнах світу. В країнах-членах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) також існують спеціальні закони щодо державної підтримки кредитування і страхування експорту. Серед найбільш відомих експортно-кредитних агентств у світі слід відзначити такі як французьке агентство COFACE та німецьке страхове товариство HERMES, а також кредитно-страхові агентства Польщі (KUKI), Італії (SAGE S.p.A), США (OPIC).

Дослідження політики сприяння експорту у різних країнах світу дало авторам змогу виявити основні функції та інструменти, які використовуються урядами для підтримки експортної діяльності. Насамперед, це надання кредитів та страхування ризиків пов'язаних з експортом. При цьому мета та принципи їх функціонування узгоджуються не тільки з національним законодавством, але з міжнародними правилами і принципами, головні з яких закріплені так званим Консенсусом (рекомендації щодо надання та страхування експортних кредитів, які офіційно підтримуються державою) країн-членів Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР), а також договорами порозуміння Бернського Союзу. Світова організація торгівлі (СОТ) визнає їх як правила державної підтримки кредитування і страхування експорту на основі залучення бюджетних коштів.

Українським законодавством чітко визначено основу мету, завдання та принципи функціонування експортно-кредитного агентства.

Однак, на думку авторів, поза увагою залишилися наступні питання:

1) питання стосовно достатності обсягу уставного капіталу експортно-кредитного агентства, розмір якого визначено у 200 млн. грн. Безперечно, в перші роки функціонування агентства цей обсяг був би достатнім, але у перспективі скорочує можливості надання фінансової підтримки широкому колу експортерів та обмежує власні можливості для маневрування капіталом. Мова йде про обмеженість можливостей ЕКА для покриття власних адміністративних витрат при високій частці перестраховування бізнесу.

За правилами СОТ експортно-кредитні агентства не є прибутковими організаціями, але у середньостроковій перспективі повинні покривати власні адміністративні витрати та ймовірні збитки від страхування чи перестраховування;

2) одним з важливих є також питання стосовно визначення експортних сфер для державної підтримки з боку ЕКА – у вище вказаних правових актах відсутнє, на думку автора, чітке визначення продукції національного виробника, яка трактується як продукція “українського походження”, що в сучасному глобалізованому світі є недостатнім для формування національних експортних інтересів. У міжнародному бізнесі вже тривалий час

використовуються поняття “національний зміст” та “національний інтерес”, які в переважній більшості випадків мають різне тлумачення, що і необхідно враховувати при наданні експортерам державної фінансової підтримки;

3) відсутня чітка межа між страхуванням експортних кредитів й експортним субсидуванням. Оскільки експортне субсидування заборонене правилами СОТ, необхідно більш детально розробити механізм покриття державою витрат експортерів при настанні ризиків шляхом виплати страхових премій для покриття довгострокових операційних витрат та витрат за застрахованими кредитами. Тільки у такому контексті механізм страхування експортних кредитів не перетвориться у дотаційний механізм, а вітчизняні експортери не будуть спиратись на державну допомогу при організації своєї діяльності на закордонних ринках.

Тому сучасне правове забезпечення державної підтримки діяльності вітчизняних експортерів, на думку авторів, є недостатньо розробленим та потребує суттєвого доопрацювання відповідно до існуючого міжнародного досвіду, з урахуванням правил СОТ та умов Консенсусу ОЕСР.

Отже, сучасний розвиток національної економіки неухильно доводить необхідність активізації її державного регулювання в цілому та зовнішньоекономічної сфери, зокрема. На етапі реформування зовнішньоекономічного комплексу України, що полягає у диверсифікації географічної та товарної структури експорту та імпорту, доцільним є формування потужного механізму державної підтримки експортерів. При цьому рівень та характер такої підтримки має відповідати потребам національної економіки та сприяти формуванню міжнародних конкурентних переваг українських виробників.

Список літератури

1. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України [Електронний ресурс]. Доступно: <http://me.gov.ua>. Дата звернення: 5.03.2019.
2. Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту : Закон України № 1792-VIII від 20 грудня 2016 р. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua>. Дата звернення: 15.03.2019.
3. Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1017-р від 27 грудня 2017 р. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.kmu.gov.ua>. Дата звернення: 15.03.2019.
4. Політика сприяння експорту, *Інститут економічних досліджень та політичних консультацій* [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.ier.com.ua>. Дата звернення: 17.03.2019.